Digte: Smags-Haiku

Forfattere: Cathrine Terkelsen

Faglige temaer: Skriveøvelser, Haikudigte, Æbler

Kompetenceområder: Fremstilling, Fortolkning

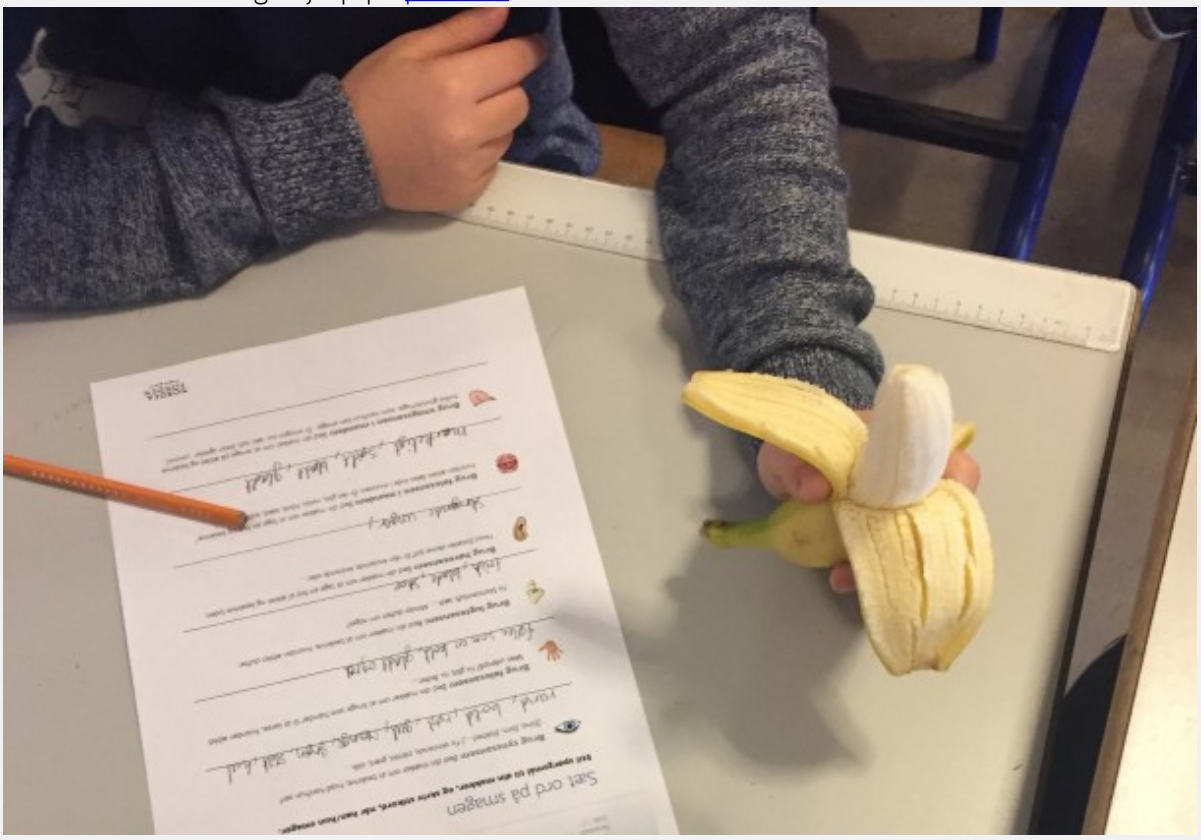
Introduktion:

Med denne aktivitet lægges der op til, at eleverne skriver haikudigte, der tager afsæt i en konkret smagsoplevelse med et stykke frugt. Den konkrete smagsoplevelse fungerer som sanselig oplevelse, der kan åbne op for et arbejde med at omsætte sanseindtryk til skriftsproglige udtryk, og herigennem give eleverne erfaringer med haikudigtet som en bestemt teksttype.

Aktivitet med dialogoplæg og billeder

1 Medbring et stykke frugt til hver elev. Læs mere under forberedelse.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

2	Bed eleverne om at tage et billede af frugten, imens den ligger i deres egen hånd
3	Inddel eleverne i par og uddel kopiark 1 til hver elev.
4	Bed eleverne om at undersøge deres frugt og sætte så mange ord på smagsindtrykkene som muligt. Der fokuseres kun på én sans ad gangen i rækkefølgen; synssansen, følesansen (med hænder, læber), lugtesansen, høresansen, følesansen (i munden) og til sidst smagssansen. Eleverne kan evt. søge hjælp på plakaten. Forslag til undersøgelsesspørgsmål: *Hvordan ser frugten ud, når du bruger din synssans? (grønt, rødt, skinnende, mat, plettet, stødt, gult…?)* *Hvordan føles frugten udenpå, når du bruger din følesans på hænderne? (glat, ru, fedtet, hullet…?)* *Hvordan dufter den, når du bruger din lugtesans? (friskt, sødt, råddent, minder duften dig om noget?)* *Hvordan lyder det, når du tager en bid? (saftigt, sprødt, tørt…?)* *Hvordan føles det i munden, når du bruger din følesans på tungen? (saftigt, tørt, melet, friskt, hårdt, blødt…?)*

Hvordan smager æblet, når du bruger din smagssans på tungen? (sødt, surt, bittert, salt, umami?)

5 Vis haikudigtet Eftersommer på Smartboard.

Bed inden højtlæsningen eleverne om at lukke øjnene og fokusere på, hvilke sanser digtet taler til. Læs digtet højt.

Diskuter efterfølgende, hvordan disse sanser konkret kommer sprogligt til udtryk i digtet. Lad eleverne komme med eksempler herpå. Hæng evt. plakaten op i klassen for at støtte eleverne.

Forslag til dialogspørgsmål:

Hvor kan vi konkret se, at digteren har brugt sin synssans? (Fortsæt med øvrige sanser)

Er der nogle sanser, som ikke er repræsenteret heri?

Hvad skulle der til for at disse sansninger blev yderligere inddraget?

Hvilken betydning har det for læseren af dette haikudigt, at en oplevelse bliver beskrevet med mange forskellige sanser?

Kan man bruge det til noget, når vi selv skriver tekster?

6 Fortæl efterfølgende om haikudigte som genre med udgangspunkt i *Eftersommer* (se mere under uddybende).

7 Introducer eleverne til opgaven:

Eleverne skal selv skrive haikudigte med udgangspunk i smagsoplevelsen af deres egen frugt.

De kan tage afsæt i stikordene på kopiarket, men de må meget gerne lege og eksperimentere med sproget.

Skriv reglerne for haikudigte på tavlen.

Forslag til læreroplæg:

Et haikudigt handler netop om en oplevelse, som er indfanget af sanserne. I digtet her på tavlen er det oplevelsen af eftersommeren, men I skal skrive et haikudigt, hvor I indfanger smagsoplevelsen af en frugt – nemlig jeres egen frugt.

I har tidligere beskrevet frugten via alle jeres sanser, og det er denne smagsoplevelse, som I nu skal indfange i et haikudigt.

Jeres frugter er meget forskellige, og derfor vil jeres digte også blive meget forskellige.

8 Digt løs. Skriv evt. digtet på kopiark 2. Opfordr eleverne til at sanse frugten igen undervejs i digtningen.

Forslag til første verselinje:

- *"Kigger på min frugt"*
- *"Sidder på min stol"*
- *"Mit æble er rødt"*

9 Bed eleverne om at forholde sig kritisk til eget digt. Lad dem fokusere på, om de har indfanget sanseindtryk fra alle 5 saner.

Fokuser på, om I har indfanget alle sanserne i jeres digt. Har I glemt nogle sanser i jeres digte, eller er der nogle sanser, som I godt kunne have været skarpere på at beskrive? Hvordan kan I få disse sanser med?

10 Bed eleverne om at lave en lille plakat/planche med digtet og det tilhørende billede af frugten.

11 Bed eleverne om at forberede en oplæsning af haikudigtet.

12 Præsenter digtene i plenum.

13 Ordjagt: Bed eleverne om at identificere smagsudtryk i deres eget digt. Hvilke ord fortæller noget om frugtens smag?
Er der nogle smagsudtryk, vi har brugt, som der ikke står på plakaten?

Tilføj jeres smagsord til plakaten, eller saml en fælles plakat med smagsudtryk.

14 Ordjagt: Bed eleverne om at gå på ordjagt i egen tekst. Med en farve skal de strege alle tillægsordene under.

Få efterfølgende eleverne til at reflektere over effekten af at bruge tillægsord.

15 Diskuter, hvad I kan bruge jeres viden om sanserne til i jeres fremtidige digtning og tekstproduktion i det hele taget.

Forslag til dialogspørgsmål

Kunne I indfange alle sanserne i jeres digtning?

Hvad var den største udfordring?

Lærte i noget om jeres egen smag ved at skrive et digt om smagsoplevelsen?

Kan man bruge sanserne, når man skal skrive digte og andre tekster?

Kan I bruge denne tænkning andre steder – hvor? Kunne I have brugt det til noget af det, som vi har skrevet for nylig?

Hvilken potentialer kunne der være i at medtænke alle sanserne, hvis man skriver en gyserhistorie?

Hvordan ville I kunne bruge det, hvis I fx skulle skrive en madanmeldelse af en ny færdigret til et magasin, – og hvilken effekt ville det have på læseren af anmeldelsen?

Forberedelser

Medbring et stykke frugt til hver elev.

Der kan også anvendes øvrige smagsobjekter, men gerne flere forskellige, så alle elever ikke skriver om samme frugt.

Eleverne kan evt. også få som lektie at medbringe et stykke frugt hver, eller der kan tages udgangspunkt i et smagsobjekt i elevernes madpakke.

Print kopiark 1 og kopiark 2 til hver elev.

Print plakat 1 og plakat 2.

Læringsmål

I denne aktivitet sigtes mod følgende **læringsmål** og **tegn på læring:**

Læringsmål:

- at du kan skrive stikord til din smagsoplevelse, sortere i egne indtryk og udvælge ord til et haikudigt
- at du kan skrive et haikudigt, som handler om smagsoplevelsen af en frugt
- at du kan strukturer dine smagsord i et digt, så de passer godt sammen
- at du kan fremføre et digt for klassen
- at du kan beskrive, hvad der karakteriser et haikudigt

Tegn på læring:

- eleverne omsætter sansemæssige indtryk til sproglige udtryk på stilladseringsarket og udvælger smagsord til et haikudigt
- eleven skriver et haikudigt hvori denne indfanger smagsoplevelsen af en frugt
- eleven eksperimenterer med at sammensætte deres smagsord på forskellig vis for at finde frem til, hvilke sproglige udtryk der passer godt sammen. Måske har ordene tryk på samme stavelse eller rimer.
- eleven beskriver, hvad der kendetegner et haikudigt
- eleven fremfører sit digt for andre

Og der sigtes mod i hvert fald følgende færdigheds- og vidensmål for Fælles Mål:

Fremstilling efter 4. klasse:

- Eleven har viden om beskrivende og berettende fremstillingsformer
- Eleven kan give respons på teksters genre og struktur
- Eleven har viden om teksters genre og struktur
- Eleven kan udarbejde ideer på baggrund af andre tekster
- Eleven kan udtrykke sig kreativt og eksperimenterende

Fremstilling efter 6. klasse:

- Eleven kan konkretisere ideer gennem tænkeskrivning

Fortolkning efter 6. Klasse

- Eleven kan udtrykke æstetiske teksters stemning
- Eleven har viden om måder at udtrykke æstetiske teksters stemning på

Uddybende

Haiku-digte:

Et haikudigt kan bestå af mange strofer. Men i et haikudigt består en strofe af 17 stavelser, som er fordelt på tre verselinjer. Disse består af hhv. 5, 7 og 5 stavelser.

Yderligere er et haikudigt kendetegnet ved, at det ikke behøver at rime, men det er selvfølgelig tilladt.

Desuden er det kendetegnet ved at være et natur-digt, som beskriver naturen oplevet med alle fem sanser – *synssansen, høresansen, lugtesansen, smagssansen og følesansen*. Personlige følelser hører derfor ikke

hjemme i et traditionelt haikudigt. Men haikudigtet beskriver altid nuet og øjebliksbilledet af naturen, derfor skrives digtet i nutid. På den måde kan læseren af et haikudigt faktisk lukke øjnene, danne sig indre forestillingsbilleder og næsten fornemme digterens natur-oplevelse på egen krop.

Der kan også være et eller flere billeder knyttet til haikudigtet, som viser det øjebliksbillede, som indfanges.

Et eksempel på et haiku-digt: Eftersommer
Et eksempel på et mad-haiku: Bananen i min madpakke

Kopiark

Kopiark:
kopiark 1
Kopiark 2 Mit Haiku-digt. Aktivitet 1. (Layoutet).pdf
Eftersommer.pdf
Bananen i min madpakke.pdf
Plakat - Beskriv maden med alle sanser.pdf
Vi smager med alle sanser - plakat 1.pdf

SMAG for LIVET

Sæt ord på smagen

Stil spørgsmål til din makker, og skriv stikord, når han/hun smager.

Brug synssansen: Bed din makker om at beskrive, hvad han/hun ser?

(farve, form, friskhed...) Fx skinnende, plettet, grønt, stilk...

_____

Brug følesansen: Bed din makker om at bruge sine hænder til at sanse, hvordan æblet føles udenpå? *Fx glat, ru, fedtet...*

_____

Brug lugtesansen: Bed din makker om at beskrive, hvordan æblet dufter.

Fx blomsterduft, sødt... Minder duften om noget?

_____

Brug høresansen: Bed din makker om at tage en bid af æblet og beskrive lyden.

Hvad fortæller denne lyd? Er den knasende, knitrende eller...

_____

Brug følesansen i munden: Bed din makker om at tage en bid, og beskrive hvordan æblet føles inde i munden. *Er det glat, melet, hårdt, blødt, saftigt, tørt...?*

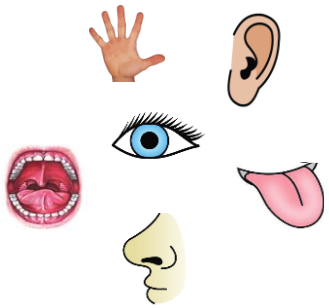
_____

Brug smagssansen i munden: Bed din makker om at smage på æblet og beskrive hvilke grundsmage, som han/hun kan smage. *Er smagen sur, sød, salt, bitter og/eller umami?*

_____

Mit haiku-digt

Digt løs. Forsøg at indfange smagsoplevelsen af din frugt i et Haiku-digt.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Haiku-digtet "*Eftersommer*"

Af Sys Matthiesen

Efter solnedgang
Klokken-otte blomsterne
Lysende gule

Havet uroligt
Dæmningens mur af sten
Standser bølgerne

Stikkende tidsel
Dunede frø slippes fri
Flyver med vinden

Brun lille tudse
Kravler væk og gemmer sig
I det våde græs

Flyvende sommer
Lange tråde i luften
Edderkoppens børn

Knækket økseskaft
Ligger ved brændestablen
Uventet fridag

Gyldne solstråler
Over dampende marker
Mågerne sover

Edderkoppens net
Spundet med sirlig omhu
Mellem to biler

Modne hyldebær
En flok skræppende fugle
Skændes i træet

Lastbilens brummen
Et sammenrullet pindsvin
På kørebanen

Efter nattens kamp
En bunke blodige fjer
På fortovsflisen

Høje gyldenris
Vokser i tætte klynger
På affaldspladsen

Små sorte høje
En række muldvarpeskud
På græsplænen

Den varme trøje
Lyden af piskende regn
Efterårsjævndøgn

Kilde: http://www.sys-matthiesen.dk/cm169

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Bananen i min madpakke

Chiquita klistermærker
Midt på den gullige skrald
Men hvad er nu det.

En stor brun plet her
En del mørke prikker der
Og en sort top her.

Nok frisk i morges
Moden, fin, og gul engang
Sådan kan det gå.

Skrallen pilles af
Fedter mine hænder ind
Spiser en hver dag.

Duften af banan
Spreder sig til min næse
Spiser udenom.

Den brune plet der
Sødlig, blød og lidt melet
Jeg smasker vidst lidt.

Bananen er væk
Skralden ligger bare der
Duften er endnu her.

NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

SMAG for LIVET

Prøv at beskrive maden med alle sanser

Inden du smager på maden i munden

Brug din synssans

Beskriv hvad du ser? (farver, former, linjer, friskhed…)

Brug din følesans

Brug dine hænder til at føle og mærke på maden. Hvordan føles maden?

Brug din lugtesans

Beskriv, hvad duften får dig til at tænke på - minder duften dig om noget?

Når du smager på maden i munden

Brug din høresans

Beskriv den lyd der kommer, når du tager en bid. Hvad fortæller lyden dig?
Siger det f.eks. et knæk, som fortæller dig, at den er sprød?

Brug din følesans

Tag en bid og beskriv madens tekstur og mundfølelsen. Føles maden glat, saftig, knasende, luftig…?

glat	*ru*	*blød*	*hård*	*saftig*	*tør*
melet	*klistret*	*fast*	*sprødt*	*klumpet*	
sej	*slimet*	*knasende*	*snerpende*	*tykt*	*luftigt*
varm	*kold*				

Brug din smagssans

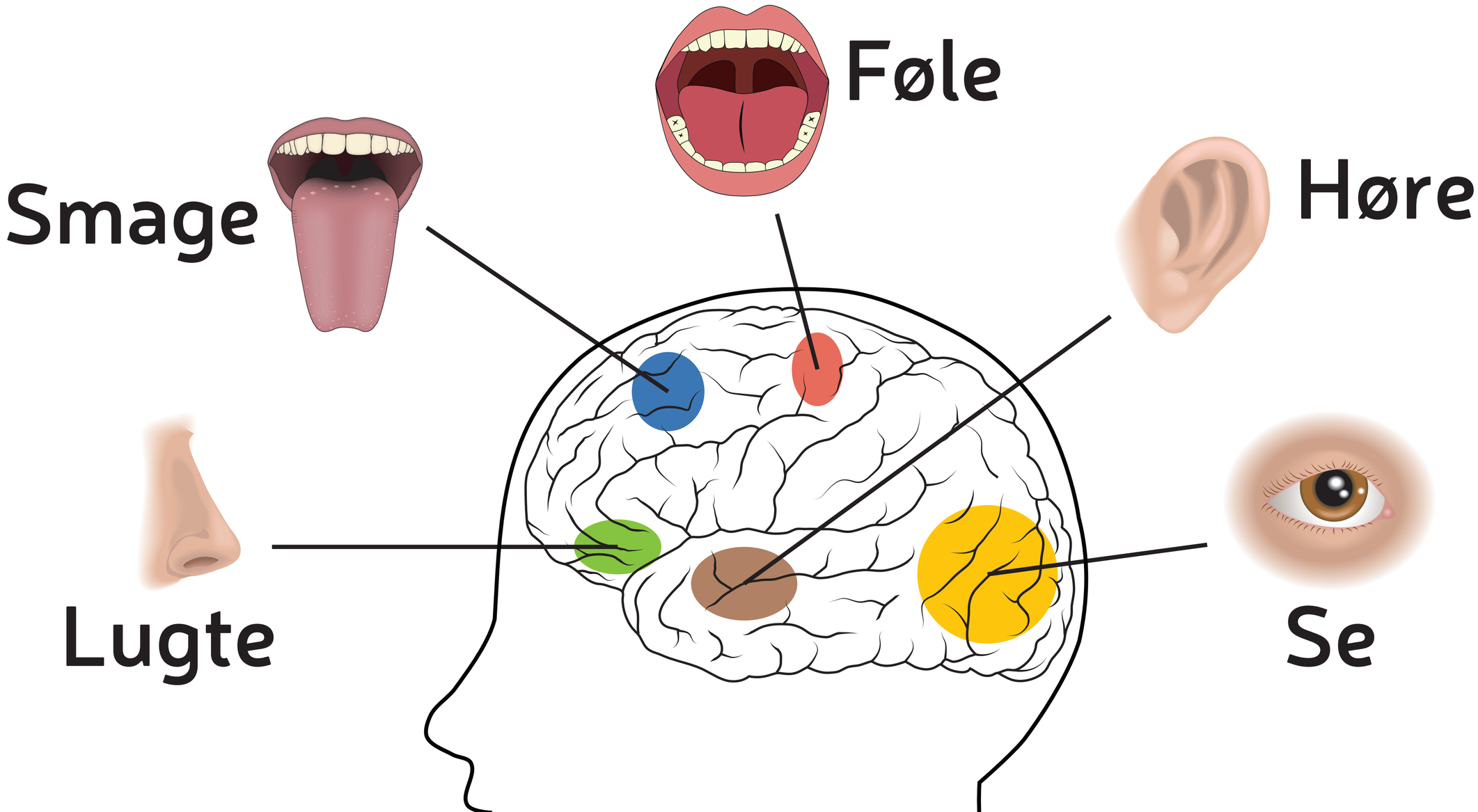
Beskriv, hvilke grundsmage du kan smage.

salt	*sødt*	*surt*	*bittert*	*umami*

SMAG for LIVET

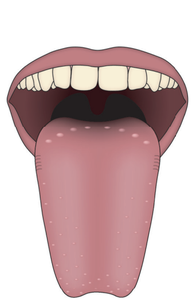
NORDEA FONDEN
Vi støtter gode liv

Vi smager med alle sanser

en billion lugte erindringer

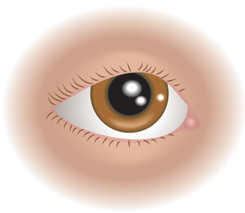
sur
sød
salt
bitter
umami

mundfølelse

knas
knæk
smask

farver
former
forventninger

Lær mere på **www.smagforlivet.dk**